

scrise de alții. Ori poate prin amândouă mijloacele.

E necesară o „bibliotecă parohială“ în care deocamdată să s'adune cărțile și broșurile mai alese publicate la noi. Împrumutând cărți din biblioteca parohială, mulți credincioși așa de mult vor îndrăgi lectura lucrurilor sfinte încât ei înșiși vor cere să li se cumpere „cărți sfinte“ și să li se aboneze vreo revistă sau foaie bisericească.

Pentru osteneala depusă în formarea și răspândirea presei, preotul va fi nespus de mângâiat, văzând Biserica unită la înălțimea chemării ei și parohia sa refăcută, însuflețită, statornică și tare în credință.

E adevărat că *preotul în apostolatul acesta al presei trebuie sprijinit de mireni*, cari prin munca, jertfa și zelul lor își vor arăta recunoștința față de Biserica Unită care i-a născut și crescut în lumea fericitoare a adevărului. Căci „dacă Biserica a născut și crescut fii, n'a făcut-o ca în ceasurile grele ea să nu poată aștepta dela ei nici un ajutor, ci din contră ca fiecare să pună mai presus de odihnă și interesele sale egoiste mântuirea sufletelor și integritatea cauzei creștine“ (Leon XIII, *Etsi nos*, t. VII, p. 36).

Publicarea de cărți în spirit curat catolic din partea intelectualilor noștri mireni, colaborarea la revistele și foile noastre, răspândirea, împrumutarea sau chiar și numai recomandarea unei cărți bune, constituie o participare la cel mai nobil apostolat, căci „caritatea doctrinei e cea dintâi caritate“ (Lacordaire). Pentru mireni deci apostolatul presei e o onoare.

Lumina și întinericul și-au discutat totdeauna, printr'o luptă îndârjită, dreptul exclusiv de stăpânire asupra inteligențelor și vieților omenesii, căutând armele de luptă cele mai potrivite. Astăzi întinericul aruncă în luptă toate forțele unei prese bine organizate. Biserica, preoții și mireni iubitori de Lumină și luptători pentru Adevăr, vor ține nezdruccinat frontul creștin, dacă vor *creia*, vor *susține* și vor *răspândi* presa catolică. Participarea la organizarea apostolatului presei e pentru toți o datorie de conștiință și o nobilă caritate. Ubi Caritas et amor, Deus ibi est. Iar unde e Dumnezeu e și Victoria Luminii...

Blăjenii acum un sfert de veac

4)

de Dr. Coriolan Suciu

În dimineața zilei de 14 Noembrie 1918, cu un tren special, pus la dispoziție de autoritățile ungurești din Budapesta, d. Maniu sosea la Arad.

Fruntașii români, membrii ai delegației (Ștefan Ciceo Pop, Vasile Goldiș, Aurel Vlad, Aurel Lazar, Ion Erdeli, Enea Grapini, Iosif Jumanca, Ioan Flueraș și Gheorghe Crișan — secretar —) s'au întrunit de îndată în casa lui Șt. C. Pop. „D. Maniu a aprobat toți pașii întreprinși până aci de organele oficiale ale politicii românești“. A fost redactat apoi răspunsul în forma definitivă și comunicat dlui Jászai, în după amiaza zilei de 14 Noembrie, cu ocaziunea redeschiderii tratativelor.

Prin comunicatul său, consiliul național român respingea oferta guvernului maghiar, afirmând că: „Națiunea română pretinde cu tot dreptul independența sa deplină de stat și nu admite, ca acest drept să fie întunecat prin rezolviri provizorii, cari, pe deoparte, principial, trag la îndoială acest drept, pe de altă parte nu oferă nicio garanție, care și până la rezolvarea definitivă ar putea asigura ordinea publică, siguranța averii și a vieții pe teritoriile locuite de Români“ (Ibid. p. 89).

Între cele două principii: acela al suveranității națiunii române, preconizat de delegații consiliului național român și între sistemul cantonal elvețian, propus de guvernul maghiar, prin reprezentantul său, ministrul Jászai, nu se putea construi o punte de legătură.

La întrebarea socialistului Bokányi Dezső, că pe ce bază istorică stau Români când cer cedarea ținuturilor reclamate și care este egitimitatea pretensiunilor conducătorilor români?, d. *Iuliu Maniu* i-a răspuns, între altele, că „Români cer recunoașterea drepturilor lor în baza faptică a existenței lor ca națiune geograficește compactă, cu tradițiuni și aspirațiuni unitare și bine precizate, dar o cer aceasta și în baza drepturilor istorice ale națiunii române, pe care nu e timpul acuma

să le desfășure, dar a căror existență o constată în baza tuturor declarațiunilor făcute din anul 1848 încoace“. — I-a mai răspuns delegatului ungar, că: „Națiunea română vrea să-și înfăptuiască suveranitatea sa națională și de stat pe întreg teritoriul locuit de Români al Ardealului și al Ungariei și nu poate admite să se pună piedeci acestei suveranități prin enclavele străine, meșteșugit făcute și susținute.. Noi nu voim să devenim din asupriți asupritori, dar nici nu putem admite o cingărire a teritoriului românesc. Chestia e clară. Noi ca popor suveran voim să avem toate atribuțiile suveranității și în primul rând — în vederea disordinii ce se instăpânește și pe care noi o putem împiedeca — puterea administrativă pe întreg teritoriul pe care știm a fi al nostru. E aceasta o urmare necesară a dreptului de liberă dispunere, pe care guvernul unguresc pe urma lumii întregi l-a recunoscut și el. Constată însă, că reprezentantul guvernului nu înțelege așa dreptul acesta, cum îl înțelegem noi și cum îl înțelege toată lumea. Aici e deosebirea între noi, în urma căreia înțelegerea nu e cu putință“.

De încheiere i-a ripostat, că: „Crede că Maghiarii fac o mare greșală istorică, dacă și în aceste momente critice, în mod strimț și egoist, se leagă de dominațiunea lor neîndreptătită, în loc să recunoască cu un gest larg greșala făcută în trecut și să dea de bună voie din mâna lor, ceea ce națiunea română cu drept cuvânt pretinde. — Să nu uite națiunea maghiară că popoarele mici vecine totdeauna sunt avizate unul la altul în fața popoarelor mari din vecinătate, cari, cum sunt Germanii și Rușii, abia de acum înainte își vor arăta, după desrobirea lor din cătușele imperialismului, proporțiile gigantice și se vor prezenta cu adevărata lor putere“ (I. Clopoșel, o. c., pp. 91—93).

Șeful delegației ungurești mai încercă cu o nouă propunere, mai largă, dar din care reiasă teama unirii Românilor ardeleni cu regatul României, deoarece în punctul 7 al propunerii se menționa, că „Imperiul român provizoriu nu poate conta pe puterea militară a regatului român“.

După ce și această propunere a dlui

FOIȚA „UNIRII“

Pro memoria

GHEORGHE MUNTEANU. Vicarul
Timișorii (1863—1943)

Abia 2 săptămâni ne mai despărțeau de ziua, în care speram să sărbătorim împlinirea a 80 ani ai unuia dintre cei mai vrednici preoți ai Eparhiei Lugojului, când iată ne vine trista veste că acela pe care doream să-l sărbătorim: Vicarul Gheorghe Munteanu a trecut în lumea dreptilor. S'a prăbușit deodată, pe neașteptate; căci deși fusese suferind și i-se impuneau toate precauțiile, se simțea atât de bine, încât Vineri, 19 Nov., dimineața s'a îmbrăcat să meargă la biserică, dar i-s'a făcut rău și în scurtă vreme a expirat. Nouă nu ne-a rămas decât sărbătoarea durerii, ultima cinste, ce se cuvine la despărțirea pentru totdeauna.

Și nu i se poate face vicarului Gheorghe Munteanu mai mare cinste, decât aceea ce îi fac viața și faptele lui, pe cari suntem datori a le evoca cu această ocaziune!

Optzeci de ani! Care era situația noastră

acum 80 ani, când la 2 Dec. 1863 învățătorului Alexandru Munteanu dela Veșel, lângă Deva, devenit mai târziu preotul acelei comune, i-s'a născut un fecioraș, pe care l-au botezat cu numele Gheorghe?! Copiii de preoți și învățători, dacă părinții lor erau în stare mai bună, erau dați la școală, dacă nu — se întâmpla și aceasta — rămăneau acasă la agricultură. La școală cum era? Nu erau internate, nici burse. Elevii stăteau pe la gazde, mai mulți într'o cameră ori în bucătărie. Aceia, cari nu puteau plăti întreținerea completă, își primeau alimentele de acasă din acestea gazda le făcea masa, dela fiecare câte o săptămână, fără a se putea controla ce mai ia și gazda pentru sine! La Blăjenii erau o mare binefacere pentru bieții elevi pâinișoarele numite „țipăi“, ce se primeau din Fundațiunea creiată anume în acest scop de Episcopul Gr. Maior (1772—82) pe lângă aceasta unii elevi mai buni ajungeau băieți de serviciu pe la canonici, iar la seminarul teologic mulți elevi de liceu se săturau din resturile de alimente, ce primeau dela teologi, așteptând cu ulcica în mână ieșirea acestora din sufragerie.

Ținărul Gheorghe Munteanu începu liceul la Orăștie, dar nu peste mult trecu la Blăjenii. Aici ajunse la casa vestitului canonic-prepozit

1) Vezi Ștefan Manciușea, Țipăii Blăjenii, în „Cultura Creștină“, Nr. 1—3 și urm. 1942.

Constantin Pappfalvi. Acest mare bărbat al neamului fusese în anul 1833—51 protopop al Hunedoarei și vicar al Hașegului, cu reședința tot în Hunedoara. De aci se trăgea și familia preotului Munteanu. Pappfalvi, al cărui nume familiar fusese schimbat cu forța la școala maghiară (ei fiind din Popfalău, pe tatăl său l-au numit Păuciu), fusese în 1848 deputat al dietei din Cluj, ales de orașul Hașeg împreună cu Alex. Bohățiel; la fel a celei din Pesta, resp. din Dobrișin în 1849; el a jucat un mare rol în luptele naționale de atunci, ca și Eftimie Murgu și alții; rolul lui încă nu a fost pe deplin cunoscut și apreciat²⁾. Dar ne putem închipui, ce formațiune sufletească a putut primi băiatul Gheorghe Munteanu pe lângă un preot atât de delicat și un suflet atât de românesc ca acela al lui C. Pappfalvi.

Luând examenul de maturitate în 1855, Gh. Munteanu urmează Teologia la Timișoara, fiind unul dintre cei mai buni studenți, cum a fost și la liceu. După terminarea Teologiei a făcut și el, ce făceau alți absolvenți pe vremea aceea: a intrat în serviciul învățământului confesional la sate. A funcționat ca învățător la Merișori, Câmpului-Neag și Cârnești, apoi a primit să fie cântărețul bisericii din Timișoara. Aici s'a căsătorit în 1891, iar în 1892 a fost hirotonit preot și trimis preot al

2) V. Bunea, Discursuri, etc. Blăjenii 1903, p. 116 și urm.

Jászi, făcută în ziua de 15 Noem., a fost respinsă, ministrul ungar „impacient și frânându-și mâinile” a pretins imperativ să i-se spună ce vor Românii în definitiv?

La aceasta d. Iuliu Maniu i-a răspuns cu memorabilele cuvinte: „*Teljes elszakadt*”, adică, desfacerea complectă de Ungaria.

La auzul acestui apropou istoric, după cum relatează d. Ion Clopoșel (o. c., p. 95), d. Jászi a înțeles în sfârșit realitatea, a tăcut, și și-a făcut calea întoarsă spre Budapesta.

Dela Arad reprezentanții guvernului maghiar s'au reintors în capitala Ungariei, unde în 16 Noembrie s'a proclamat republica în locul regatului milenar, iar d. Iuliu Maniu după ce s'a consfătuț cu fruntașii români aflați la Arad asupra modalității de organizare a adunării naționale dela Alba-Iulia, din 1 Decembrie, unde urma să se decidă definitiv despărțirea Românilor din Ardeal de Ungaria, s'a îndreptat spre casă, la Blaj.

„Sosirea la Blaj a dlui Maniu — după cum relatează ziarul „Unirea” din 19 Noembrie 1918 — a fost o adevărată sărbătoare. Doamnele și inteligența din loc l-au întâmpinat în fața locuinței Dsale. Profesorul Precup îl salută de binevenire, iar d. Dr. Maniu răspunde într'un cald discurs de mulțămire, asigurând pe toți că va rămânea totdeauna la postul său”. (Va urma).

Orfanii noștri cer ajutor Auzind, că s'a redeschis în Obreja (p. Mihail, jud. Alba) Orfelinatul de războiu al Bisericii noastre, s'au aflat suflete părunse de caritatea creștină și românească pentru acești orfani copii ai fării și ai Bisericii noastre, și s'au grăbit să contribuie cu obolul lor la ștergerea lacrimilor acestor orfani. Iată daniile lor, dăruite din cel mai curat îndemn al sufletului lor:

1. Dl. Neculai T. Maior, Călărași, (jud. Ialomița), fost orfan din războiul mondial 100.000 lei;
2. Văd. Eugenia Turcu, Blaj, 400 lei;
3. Maria Bad, n. Pantea, Blaj, 500 lei;
4. Dna Lucreția Opreș, Obreja, 7.500 lei;
5. Dna Lucia Olar, Târnăveni, 500 lei lunar (un an);
6. Dr. Stanca Teodor, medic, 10.000 lei;
7. Un anonim... 2.000 lei;
8. Dr. Ioan Ciortin,

Beiuș, 5.000 lei; 9. Samson Vătcă, 1.000 lei; 10. D. Borda, inginer, Reșița 80.000 lei, susținerea unui orfan un an; 11. Victor G. Maior, f. prefect, proprietar din Grebeniș, (Turda) 80.000 lei, susținerea unui orfan un an; (cu haine, încălțăminte, scl. dela Mânăstire).

Bunul Dumnezeu să însemne în cartea veșniciei, dania lor, și să o răsplătească, iar pilda lor să îndemne și pe alții la fapte de milostenie, pentruca, prin aceste fapte să se dovedească încă odată, că în această lume plină de ură și de egoism, dragostea va ieși până la urmă biruitoare. Cu nimic nu putem scurta mai bine urgia năprasnică și ucigașă a războiului, decât cu faptele milei creștinești. Și nici o rugăciune nu este mai puternică pentru cei repausați, decât rugăciunea faptelor de milă și dragoste frățească.

Orfelinatul din Obreja are încă foarte multe nevoi. Fără generositatea sufletelor bune, cu greu se va putea face față tuturor trebuințelor orfanilor. — Bunul Dumnezeu să răsplătească generoșilor donatori. (P. Augustin A. Pop).

Știri mărunte

Sfințirea bisericii din Coșlar. Luni, 6 Decembrie, praznicul Sf. Ierarh Nicolae, P. S. S. Dr. Vasile Aftenie, episcop auxiliar, a consacrat solemn biserica din Coșlar, ridicată la stăruințele pâr. Pompei Vlăduțiu, paroh local, și cu ajutorul credincioșilor, într'un timp de abia doi ani. La consacrare au luat parte pâr. George Dănilă și Ioan Moldovanu, canonici mitropolitani, pâr. Elie Magda, protopop tractual, pâr. Dr. Sept. Todoran și Dr. I. Vesa, profesori de teologie ca diaconi, pâr. Ilie Dăianu, prot. pens., Dr. Vasile Bărluțiu, primpretor ș. a. Răspunsurile liturgice au fost date de corul teologilor din Blaj, sub conducerea pâr. Ioan Florea, prof. de teologie. (ivo).

1 Decembrie la Beiuș. Implinindu-se 25 de ani dela Unirea Ardealului cu Țara Mamă, act decretat liber de marea adunare dela Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918, evenimentul acesta a fost săruătorit în cetatea de cultură românească ctitorie a episcopului Samuil Vulcan, cu toată demnitatea. La ora 9.30 s'a slujit în catedrala unită o sfântă liturghie urmată de parastas, de către pâr. Dr. Coriolan Tămăianu, vicarul episcopiei de Oradea-Beiuș, încunjurat de un sobor de preoți. După serviciul divin în sala de gimnastică a liceului ro-

mân unit „Samuil Vulcan” a avut loc în cadrele Aștrei, un frumos program festiv, dat de elevii școalelor secundare în prezența autorităților civile și militare. În cadrul acestei serbări a conferențiat, documentat, ilustrul profesor universitar dela Timișoara, d. Ștefan Manciușea, care a descris întregul Calvar ce a trebuit să-l urce acest Neam până a ajuns la ziua mult dorită și așteptată de 1 Decembrie 1918. — Cu această ocazie, d. Popp Alexandru, distinsul prefect al județului Bihor, a talmăcit scrisoarea Dlui Grigore Forțu Comisarul Guvernului pentru refugiații și Expulzații din Ardealul de Nord, plină de încredere pe care trebuie să o avem cu toții pentru drepturile sfinte ale Neamului. (P. Nicolae Cristea).

Festivități la Târnăveni. Duminica trecută s'a făcut la Târnăveni desvelirea bustului lui Octavian Goga, cântărețul pătimirii ardelene. (Bustul e opera sculptorului Radu Moga dela Brad). În primul rând al asistenților era dna Veturia Goga, văduva poetului ce-și doarme somnul de veci la Ciucea. Cu acest prilej s'au rostit o seamă de cuvântări ocazionale. Cuvântul de începătură l-a spus d. ministru Ion Marinescu, care a citit o scrisoare a d. Mareșal Ion Antonescu. Au mai vorbit pâr. Gh. Opreanu, protopop (ortodox), pâr. Augustin Folea, canonic mitropolitan, reliefând spiritul de imparțialitate al lui Goga pe când era în fruntea ministerului Cultelor; prof. Vulcuțiu, președ. Aștrei din Târnăveni; inspectorul școlar Damian; secretarul gen. al ministerului muncii, Șt. Petrescu; prof. univ. I. Lupaș (în numele Academiei), prof. Grigore Popa (în numele Societății Scriitorilor Români), prof. Dr. C. Suciul dela Blaj, dir. lic. Sf. Vasile cel Mare, din partea Comitetului Central al Aștrei, ș. a. Seria cuvântărilor a încheiat-o d. Dr. Aurel Todoranu, primarul orașului Târnăveni. După aceasta a avut loc o înălțătoare defilare, iar în după amiaza zilei un festival artistic, cu conferința d. Alex. Hodoș despre Oct. Goga.

Clipe ce nu se pot uita ușor. Clericii an IV dela Academia noastră din Blaj, conduși de pâr. rector Dr. L. Chinezu, au fost Duminecă, 28 Noembrie, în comuna Spini, unde au desfășurat un bogat program. Înainte de masă s'a celebrat Sf. Liturghie, slujind pâr. Rector și pâr. Iustin Dulău, parohul local. Răspunsurile au fost date de corul studenților teologi, condus de clericul Vasile Mare. Predica a rostit-o clericul Ioan Roșca. După masă s'a făcut Litie Euharistică de războiu, iar clericii au dat un frumos concert religios. A vorbit credincioșilor pâr. Rector, despre trăirea cu Hristos de fiecare zi și despre Apostolatul Rugăciunii. Părintele paroh a mulțumit călduros conducerii seminariilor și clericilor pentru plăcuta surpriză ce au făcut-o parohiei Spini.

doilea la parohia Silaj. De aici, în anul 1895 a trecut la parohia Ghilad, pe care a păstori-o 12 ani.

Cu simțul de demnitate și dreptate al strămoșilor Romani, al căror castru își arată încă urmele la Veșel, satul copilăriei lui Munteanu, cu formația sufletească primită în condițiile arătate mai sus, cu râvna impusă preotului de către sf. Pavel în cartea către Tim. II, 4, 2: „Juru-te înaintea lui Dumnezeu.. vestește cuvântul, stai de el cu și fără vreme, mustă, ceartă, indeamnă cu toată îndelungă răbdarea și cu învățătura” — Gheorghe Munteanu a devenit unul dintre cei mai harnici preoți, având toate aptitudinile ca să fie rânduit la slujbe mai înalte în administrația bisericească. În anul 1907 este numit la parohia Comloș Banat, împreună cu protopopiatul Torontalului, unde rămâne 9 ani. Și subsemnatul, ca fost urmaș imediat al lui, am putut constata pe teren, cu câtă vrednicie a condus aceea parohie decedatul, ridicând, ca prin minune, o frumoasă școală și cumpărând casă parohială; iar în protopopiat conducând personal construirea unei biserici noi la Igrăș și interesându-se cu mult zel de tot ce se făcea în celelalte paronii. Nu mai puțin, în luptele naționale ale vremilor acelora, Gheorghe Munteanu era între cei dintâi, necunosând altă cale, decât cea dreaptă, cum dreaptă îi era statura și dreaptă îi era vorba!

În anul 1916, grele probleme gospodărești ale Eparhiei cer venirea lui Gh. Muntean mai aproape de Lugoj: ia titlul de protopop al Buziașului, cu parohia Silaj, fiind detașat la administrația domeniului din Gavojdia, proprietatea Fondului Disponibil creat de mult osârditorul Păstor al Lugoșului, care era atunci Exc. Sa Valeriu Tr. Frențiu. Numai puțin știu, cât a muncit și cât a suferit pe vremea aceea Gh. Muntean, dar toate le-a primit cu convingerea, că își servește Biserica și pe mai marii săi. Cu lichidarea domeniului dela Gavojdia, Muntean își ia reședința la Coșteiu mare, menținând protopopiatul, până în 1924, când e ales paroh la Timișoara.

Activitatea lui dela Coșteiu are un moment istoric, de puțină publicitate, dar de mare importanță. În anul 1919, când Banatul până la Recaș era ocupat de Sârbi, cari îl reclamau pentru ei, afirmând, că Banatul dela șes poate exista fără cel muntos, la un moment dat cineva a închis stavilarul râului Timiș dela Coșteiu și canalul Bega a rămas fără apă, încetând în Timișoara funcționarea Uzinei electrice, a uzinelor de apă, a tramvaielor și a întregii industrii, ba a împedat și plecarea șlepurilor, pe cari ocupanții vremelnici le încărcase cu tot ce au putut din Timișoara. Brațele vânjoase cari au întors stavilarul, au fost ale lui Gh. Muntean, iar urmarea a fost că Sârbi în curând au eva-

cuat Timișoara cu Banatul ce a revenit României. Ceeace, durere, nu a împiedecat, ca câțiva ani mai târziu, un guvern de partid să-l pedepsească pe acelaș Gh. Muntean cu 1000 Lei pentru apărarea dreptului la rugă al bisericii sale!

La anul 1924 rămânând vacantă parohia Timișoara, după uzul de atunci, orașul ca patron avea să propună numirea unui preot. Se publicase concurs și domnia dela Primărie se fixase asupra unei alte persoane. Când, târziu s'a prezintat și Muntean ca unul dintre solicitanți, i-s'a spus: „Părinte, noi am luat deja hotărîrea, judecând după acte, pe Sf. Ta te-am găsit prea bătrân. Dar cum vedem...” și s'a revenit. Muntean s'a dovedit cel mai vrednic preot, cucerind respectul tuturor, și conducând cu multă vigoare parohia și mai apoi vicariatul, încât și la etatea lui de 75 an am pledat în fața Ministrului chiar, cerând să mai fie lăsat în funcțiune, dar a trebuit să se pensioneze.

În anul 1930, făcându-se o nouă arondare a diecezei Lugoșului, a fost reînființat vicariatul Timișorii și Gh. Muntean a fost ridicat la rangul de vicar foraneu. Iar în anul 1939 el a fost numit canonic onorific al diecezei.

Marea lui putere de muncă o arată și faptul, că în tot timpul el a făcut pe profe-